

XORIJIY TIL TA'LIMIDA OG'ZAKI NUTQNI RIVOJLANTIRISH: PODKAST TEXNOLOGIYALARINING SAMARADORLIGI

Charos Ummatkulova

SamDCHTI ilmiy tadqiqotchisi, "Ingliz tili tarixi va grammatikasi" kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. Tadqiqot talabalar og'zaki nutqini rivojlantirishdagi to'siqlarni aniqlash va bartaraf etish usullarini o'rganishga qaratilgan. Eksperiment Navoiy davlat universitetida o'tkazilib, podkast texnologiyalarining samaradorligi tahlil qilindi. Natijalar uning og'zaki nutqni rivojlantirishda foydali ekanini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: og'zaki nutq, podkast, axborot texnologiyalari, innovatsion ta'lim, xorijiy til, pedagogik samaradorlik

Kirish. Zamonaviy globallashtirish jarayonida xorijiy tillarni o'rganish nafaqat akademik, balki kasbiy va shaxsiy rivojlanish uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, chet tillarini o'zlashtirish jarayonida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish muhim omil sanaladi. Biroq, talabalar ko'pincha kommunikativ cheklovlar, psixologik to'siqlar va ta'lim jarayonidagi metodologik kamchiliklar sababli og'zaki nutqni rivojlantirishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Mazkur tadqiqot ushbu muammolarni ilmiy asosda o'rganish va bartaraf etish usullarini ishlab chiqishga yo'naltirilgan. Innovatsion yondashuv sifatida podkast texnologiyalaridan foydalanish taklif etiladi. Podkastlar tinglab tushunish, mustaqil fikrlash va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita bo'lib, auditoriya tashqarisida ham uzluksiz ta'lim olish imkonini yaratadi.

Asosiy qism. Tadqiqot doirasida Navoiy davlat universitetining Xorijiy til va adabiyot yo'nalishi, Amaliy til kursi kafedrasiga birlashtirilgan talabalar ishtirok etdi. Jami 100 nafar talaba ikkita guruhga ajratildi:

- Tajriba guruhi (50 nafar talaba) – o'qitish jarayonida podkast texnologiyalaridan foydalanilgan guruh.

- Nazorat guruhi (50 nafar talaba) – an'anaviy usullar asosida ta'lim olgan guruh.

Talabalarining dastlabki bilim va og'zaki nutq ko'nikmalarini baholash maqsadida kirish testi o'tkazildi. Test ikki asosiy qismlardan iborat bo'lib, quyidagi maqsadlarga qaratilgan edi:

1. Og'zaki nutq bo'yicha diagnostik test – talabalar berilgan mavzular bo'yicha qisqa javoblar hamda erkin nutq namunalarini taqdim etdilar.

2. So'rovnoma – chet tilida erkin so'zlashuvga duch kelayotgan asosiy qiyinchiliklarni aniqlashga mo'ljallangan.

So'rovnoma natijalariga ko'ra, talabalar og'zaki nutqni rivojlantirishda uchta asosiy to'siq mavjudligini qayd etdilar:

1. Psixologik to'siqlar (ijtimoiy qo'rquv va ishonchsizlik) – 42%
  - o Talabalar xorijiy tilda muloqot qilishda xatolik qilishdan cho'chishadi.
  - o Jamoat oldida yoki o'qituvchi nazorati ostida gapirish ularga noqulaylik tug'diradi.

2. Leksik va grammatik bilimlarning yetarli emasligi – 35%
  - o So'z boyligining cheklanganligi va grammatik xatolarni qo'rqmasdan ishlata olmasliklari talabalarni erkin fikr bildirishdan to'xtatadi.

3. Tinglab tushunishdagi qiyinchiliklar – 23%
  - o Suhbatdoshning tezligi, talaffuzidagi farqlar yoki yangi lug'atlar sababli aytilayotgan gapni tushunish qiyinlashadi.

Ushbu natijalar tadqiqotning keyingi bosqichlarida podkast texnologiyalaridan foydalanish orqali aynan shu uchta muammoga yo'naltirilgan yondashuvni shakllantirish zarurligini ko'rsatdi. Tajriba guruhi uchun tayyorlangan podkast materiallari so'z boyligini oshirish, muloqotga

bo'lgan ishonchni mustahkamlash hamda tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida urg'u beradigan tarzda ishlab chiqildi.

Navoiy davlat universitetining Xorijiy til va adabiyot yo'nalishi Amaliy til kursi kafedrasiga birlashtirilgan talabalar ishtirokida o'tkazilgan ushbu tadqiqotda chet tilida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga podkast texnologiyalarining ta'siri o'rganildi. Tadqiqot doirasida talabalar dastlab ikki guruhga ajratildi: tajriba guruhi va nazorat guruhi. Har bir guruhga ellik nafardan talaba jalb qilindi. Eksperiment boshlanishidan oldin barcha talabalar kirish testi orqali baholandi. Ushbu test orqali ularning so'zlashuv kompetensiyasini aniqlash va chet tilida gapirishda duch kelayotgan asosiy to'siqlarni aniqlash maqsad qilingan edi.

Dastlabki test natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarining qirq ikki foizi psixologik qo'rquv va ishonchsizlik sababli gapirishdan tortinishlarini ta'kidlashdi. Yana o'ttiz besh foiz talabalar leksik va grammatik bilimlarining yetarli emasligi sababli o'z fikrlarini to'liq bayon eta olmasliklarini bildirishdi. Qolgan yigirma uch foiz talaba esa tinglab tushunishda qiyinchiliklarga duch kelishini qayd etdi. Tajriba guruhida ikki oy davomida zamonaviy podkast texnologiyalari, interaktiv tinglash va so'zlashuv metodlaridan foydalanilgan holda mashg'ulotlar tashkil etildi. Talabalar turli xil podkast manbalaridan foydalangan holda chet tilini o'rganish imkoniga ega bo'ldilar. Jumladan, *BBC Learning English* platformasining "*6 Minute English*" va "*The English We Speak*" nomli podkastlari talabalar uchun katta foyda berdi. Ushbu podkastlar qisqa va aniq ifodalangan muloqotlardan iborat bo'lib, talabalar kundalik hayotda uchraydigan iboralarni tushunish va o'z nutqida qo'llash imkoniga ega bo'ldilar. Mavzular hayotiy va dolzarb bo'lgani uchun talabalar real vaziyatlarda foydalanishi mumkin bo'lgan til materiallarini o'zlashtirishga muvaffaq bo'lishdi.

Shuningdek, mashg'ulotlarda *TED Talks (Audio)* platformasidan ham foydalanildi. Bu manba orqali talabalar turli mamlakatlardan kelgan notiqqlarning chiqishlarini tinglab, turli aksent va talaffuz uslublarini o'rganish imkoniga ega bo'ldilar. Bundan tashqari, TED ma'ruzalarining mazmuni juda boy bo'lgani bois, talabalar faqat chet tilini o'rganish bilan cheklanmay, turli sohalaridagi dolzarb ma'lumotlarga ham ega bo'lishdi. Nutqning tabiiyligini o'rganish hamda jonli muloqotni tushunishni rivojlantirish maqsadida esa "*The RealLife English Podcast*" dan foydalanildi. Ushbu podkast yordamida talabalar ingliz tilida erkin so'zlashishga undovchi interaktiv epizodlarni tinglash orqali muloqot jarayonida o'zlarining ishonchlarini mustahkamlashga erishdilar.

Tinglab tushunish va so'zlashuv ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida bir qancha innovatsion metodlar qo'llanildi. Jumladan, *shadowing texnikasi* orqali talabalar podkastlarda eshitilgan gaplarni intonatsiya va talaffuz jihatidan to'g'ri takrorlashga harakat qilishdi. Bu usul ularning talaffuzini sezilarli darajada yaxshilashga yordam berdi. *Role-play interaktiv mashg'ulotlari* esa talabalarni jonli suhbatga jalb qilish maqsadida tashkil etildi. Podkastlar asosida real hayotiy vaziyatlar yaratilgan bo'lib, talabalar mijoz va sotuvchi, ish intervyusi yoki sayohat vaziyatlarida qanday muloqot qilishni mashq qilishdi. Bundan tashqari, har bir podkast tinglangandan so'ng, talabalar asosiy mazmuni qisqacha ifodalash orqali *summarization method* asosida mashq qilishdi. *Discussion-based learning* yondashuvi orqali esa talabalar podkast mavzulari bo'yicha guruh muhokamalarida ishtirok etib, o'z fikrlarini mantiqiy va ravon tarzda bayon qilishga o'rganishdi.

Ikki oylik mashg'ulotlardan so'ng talabalar qayta baholanib, tajriba guruhi talabalari orasida sezilarli o'zgarishlar kuzatildi. Yakuniy test natijalariga ko'ra, o'z fikrini yetkazishda qiyinchiliklarga duch kelayotgan talabalar soni ellik ikki foizdan o'ttiz sakkiz foizga kamaydi. Tajriba guruhida juda sust yoki umuman gapira olmagan talabalar dastlab o'ttiz foizni tashkil qilgan bo'lsa, mashg'ulotlardan so'ng ularning soni atigi o'n besh foizga tushdi.

Nazorat guruhi bilan solishtirilganda, an'anaviy metodlar asosida o'qigan talabalar orasida bunday sezilarli o'zgarishlar kuzatilmadi. Erkin so'zlasha olgan talabalar soni bor-yo'g'i sakkiz foizga oshib, yigirma olti foizga yetdi. O'z fikrini yetkazishda qiyinchiliklarga duch kelgan talabalar soni faqat to'rt foizga kamayib, qirq sakkiz foizni tashkil etdi. Umuman so'zlasha

olmagan yoki sust gapiruvchi talabalar soni esa o'ttiz foizdan yigirma olti foizga tushdi, bu esa tajriba guruhi natijalariga nisbatan ancha past o'sish ko'rsatkichidir.

Xulosa. Ushbu natijalar shuni ko'rsatadiki, podkast texnologiyalaridan foydalanish talabalar og'zaki nutqini rivojlantirishda samarali usul bo'lib xizmat qiladi. Interaktiv podkastlar, real hayotiy muloqotlar va zamonaviy ta'lim texnologiyalari orqali talabalar o'zlarining lingvistik kompetensiyalarini sezilarli darajada yaxshilashga muvaffaq bo'ldilar. Bu esa ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlardan foydalanish zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi.

Adabiyotlar

1. Charos, U. (2023). The English language is one of the fundamental sources for the international sports terminology. *Proceedings of International Conference on Natural and Social Sciences* (pp. 211-218).
2. Davlatmuratov, S. (2024). Yozma nutqni rivojlantirishda lingvokulturologik yondashuv. *Lingvodidaktikaning Fundamental va Amaliy Aspektlari*, 1(1), 44-46.
3. Kobilova, N. R., & Muqimova, N. M. Q. (2023). Ta'limga alohida e'tibor berish va yoshlar orasida chet tilini o'rganishni rivojlantirish. *Filologiya fanlari bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami*, 2(1), 45-50.
4. Maxmudova, M., & Ummatkulova, Ch. (2024). Til o'qitishda podkastlar orqali talabalarning to'g'ri talaffuz qilish ko'nikmalarini rivojlantirish. *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit: 2024: Exploring Global Perspectives in Language Teaching and Learning*.
5. Ummatkulova Charos,(2023). ADVANTAGES OF INTEGRATING PODCASTS IN THE ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM. *American Journal of Philological Sciences*, 3(12), 37-44. <https://doi.org/10.37547/ajps/Volume03Issue12-07>
6. Ummatkulova, Ch. A. (2024). The development of cultural awareness among students in philological higher education establishments through podcasts. *Tamaddun Nuri Falsafa*, 52(1), 47-50.
7. Vereshchagin, E. M. (1990). Til va madaniyat: rus tilini chet tili sifatida o'qitishda tilshunoslik va mintaqashunoslik. Moskva: Rus tili.
8. Petrosyan N.V. The effectiveness of using project work at schools and lyceums. *American journal of open education university*, 2024. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=AvhFnYAAAAAJ&citation_for_view=AvhFnYAAAAAJ:eQOLeE2rZwM
9. Аноркулов, С. (2021). Хронотоп как отличительная черта романного универсума ФМ Достоевского. *Просвещение и познание*, (5 (5)), 16-23.
10. Аноркулов, С. ПРОСВЕЩЕНИЕ И ПОЗНАНИЕ. ПРОСВЕЩЕНИЕ И ПОЗНАНИЕ Учредители: Прудник Ксения Евгеньевна, (5), 16-23.